

## МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ 7–9 КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Горошкін І. О.

кандидат педагогічних наук,  
завідувач відділу навчання іноземних мов  
Інституту педагогіки НАПН України  
ORCID ID: 0000-0003-2694-458X

У статті визначено й охарактеризовано ефективні методи формування ключових компетентностей учнів у процесі навчання англійської мови в 7–9 класах. Акцентовано, що компетентнісний підхід передбачає поєднання традиційних методів, спрямованих здебільшого на засвоєння знань, та інноваційних методів і прийомів навчання, що дають змогу зробити навчання не тільки цікавим, а й життєво значущим для учнів. Інноваційні методи визначено як методи, спрямовані на розвиток особистості учня, активізацію його пізнавальної діяльності, самостійності, умінь працювати в команді, розвиток критичного мислення, творчості, предметної й ключових компетентностей. Схарактеризовано ігрові методи, до яких уналежнено методи навчання англійської мови, що передбачають використання ігор для активізації пізнавальної діяльності, розвитку комунікативних умінь, формування предметної й ключових компетентностей учнів. Наголошено на важливості комунікативних ігор, спрямованих на формування ключових компетентностей учнів шляхом моделювання в освітньому процесі ситуацій, максимально наближених до життєвих, коли використання англійської мови стає необхідним для досягнення ігрової мети. Ігрові методи виконують мотиваційну функцію, оскільки роблять навчання цікавішим, що підвищує інтерес учнів. Обґрунтовано, що в процесі гри учні швидше й міцніше засвоюють нову лексику, граматичні конструкції, оскільки їх застосовують у діяльності, а не тільки в теорії. Значна частина ігор спрямована на розвиток діалогічного мовлення учнів, оскільки говоріння відбувається в умовах, наближених до життєвих. Висвітлено дидактичний потенціал методу проєктів, який розвиває в учнів уміння працювати разом, готовність до взаємодопомоги, формує почуття відповідальності за кінцевий результат. Наведено тематику проєктів, спрямованих на формування одинадцятьох ключових компетентностей, описано кілька проєктів для більш докладного ознайомлення.

**Ключові слова:** ключові компетентності, методи формування ключових компетентностей, учні 7–9 класів, англійська мова, ігрові методи, метод проєктів.

### Goroshkin I. O. Methods of forming key competences of students in grades 7–9 in the process of learning English

The article identifies and characterizes effective methods for forming students' key competencies in learning English in grades 7–9. It is emphasized that the competency-based approach entails a combination of traditional methods, aimed mainly at the acquisition of knowledge, and innovative teaching methods and techniques that make learning not only interesting but also vital for students. Innovative methods are aimed at developing the student's personality, activating his cognitive activity, independence, teamwork skills, and developing critical thinking, creativity, subject and key competencies. Game methods are characterized, which include English language teaching methods that involve the use of games to activate cognitive activity, develop communicative skills, and form subject and key competencies of students. The importance of communicative games aimed at forming key competencies of students by modelling in the educational process situations that are as close as possible to real-life ones when the use of English becomes necessary to achieve the game goal is emphasized. Game methods have a motivational function, as they make learning more interesting, which increases students' interest. It is proven that during the game, students learn new vocabulary and grammatical constructions faster and more firmly since they are used in activities and not only in theory. A significant part of the games is aimed at developing students' dialogical speech since speaking takes place in conditions close to real life. The didactic potential of the project method is highlighted, which develops students' ability to work together, willingness to help each other, and forms a sense of responsibility for the final result. The topics of projects aimed at developing eleven key competencies are presented, and several projects are described for more detailed study.

**Key words:** key competencies, methods of forming key competencies, students in grades 7–9, English, game methods, project method.

**Вступ.** До пріоритетних завдань навчання англійської мови в закладах загальної середньої освіти належить формування компетентних мовців і читачів із гуманістичним світоглядом. Англійська мова має значний компетентнісний потенціал, оскільки не тільки ознайомлює учнів із мовою міжнародного спілкування як системою, що допомагає пізнавати інші культури, репрезентувати українську, а й сприяє формуванню в здобувачів освіти предметної компетентності й низки ключових, необхідних для життєдіяльності кожної людини, незалежно від її фаху та соціального статусу.

Реалізація компетентнісного підходу в освітньому процесі змінює вектор навчання англійської мови в прагматичну площину, зумовлює формування в учнів практичних умінь і навичок, здатності застосовувати знання іноземної мови в реальних ситуаціях, тобто за межами уроку. У цьому контексті важливо допомогти учням визначати чіткі цілі в навчанні англійської мови, показати ситуації застосування здобутих знань.

В умовах реалізації компетентнісного підходу набуває особливої актуальності проблема формування в здобувачів освіти одинадцятих ключових компетентностей, визначених Державним стандартом базової середньої освіти [1]. На основі аналізу змісту навчання потрібно конкретизувати, якою мірою формується та чи та компетентність на уроках англійської мови в 7–9 класах, виокремити ефективні методи й прийоми формування ключових компетентностей. Як свідчить аналіз наукових студій, дослідники розглядають окремі аспекти проблеми: урахування психологічних особливостей учнів (З. Зеленська, О. Лозова, К. Олександренко, О. Мисечко, О. Пасічник, Л. Помиткіна й ін.), що забезпечує психологічне підґрунтя для формування компетентностей; формування математичної компетентності на уроках англійської мови (З. Бакум, А. Негуляєва), що дає змогу вчителям ознайомитися з методичним інструментарієм. На персональних сайтах учителів, різноманітних інтерактивних платформах представлено конспекти уроків англійської мови, спрямованих на формування тих чи тих компетентностей учнів, водночас бракує

системних досліджень, які розкривали б особливості застосування методів навчання для формування ключових компетентностей учнів у межах циклу базового предметного навчання (7–9 класи).

**Методи та методики дослідження.** У процесі дослідження застосовано низку методів, зокрема теоретичні – аналіз і синтез психолого-педагогічних джерел для обґрунтування теоретичних засад проблеми дослідження; порівняльно-педагогічний аналіз і синтез, дедукцію та індукцію, класифікацію й узагальнення для уточнення базового поняття дослідження «методи формування ключових компетентностей»; спостереження за освітнім процесом, бесіди з учителями-предметниками для виокремлення методів навчання англійської мови, що мають компетентнісний потенціал.

**Мета статті** – визначити й охарактеризувати ефективні методи формування ключових компетентностей учнів у процесі навчання англійської мови в 7–9 класах.

**Результати.** Проблема добору методів і прийомів навчання англійської мови завжди була пріоритетною для науковців і вчителів-практиків, оскільки від цього залежить ефективність опанування іноземної мови, формування в учнів стійкої мотивації до предмета, предметної й ключових компетентностей. Педагог має володіти широким арсеналом методів, добирати їх з урахуванням сучасних вимог до освітнього процесу, умов навчання (традиційне, дистанційне, змішане), мети, завдань, теми уроку, вікових особливостей учнів та інших чинників.

Компетентнісний підхід зумовлює поєднання традиційних методів, спрямованих здебільшого на засвоєння знань, та інноваційних методів і прийомів навчання, що дають змогу зробити навчання не тільки цікавим, а й життєво значущим для учнів. Під інноваційними розуміємо методи, спрямовані на розвиток особистості учня, активізацію його пізнавальної діяльності, самостійності, умінь працювати в команді, розвиток критичного мислення, творчості, предметної й ключових компетентностей. Ми поділяємо наукову позицію О. Рудоман, О. Харжевської, О. Шикиринської, що «завдяки впровадженню

інноваційних методів навчання англійської мови, процес її освоєння стає досить результативним, дозволяючи здобувачам освіти отримувати практичні навички в комунікації та розширювати свій кругозір через взаємодію з мовними матеріалами та різноманітними активними і нестандартними методами та формами роботи, що сприяють глибокому розумінню навчального матеріалу» [4, с. 233].

Аналіз і синтез лінгводидактичних студій (В. Буренко, Н. Бурмакіна, О. Вознюк, Т. Груба, О. Гуманкова, С. Деньнаєва, О. Зимовець, О. Кравець, О. Михайлова, Т. Полонська, І. Самойлюкевич, Т. Яворська й ін.) дав змогу виокремити основні ознаки інноваційних методів навчання, зокрема їх особистісну спрямованість (орієнтування методів навчання англійської мови на розвиток особистості учня, зокрема його інтересів, потреб, індивідуальних особливостей, цінностей; здатність розвивати суб'єктну позицію учнів в освітньому процесі, їхню креативність, емоційну сферу); інтерактивність, що передбачає взаємодію всіх суб'єктів освітнього процесу; компетентнісний потенціал (можливість методів позитивно впливати на формування в учнів предметної й ключових компетентностей); сприятливий результат застосування методів для розвитку самостійності, відповідальності учнів. Крім того, як свідчать спостереження, інноваційні методи легко інтегруються із сучасними інформаційно-цифровими технологіями.

Застосування інноваційних методів навчання англійської мови спирається на студії відомих психологів, психолінгвістів і дидактів про особливості розвитку особистості на різних вікових етапах, психологію ігрової діяльності, розвивальне навчання. Для дослідження важливою є позиція В. Кутішенко, яка стверджує: «Головне місце серед мотивів позитивного ставлення до школи посідає мотив спілкування з однолітками. Ці взаємини стають основою внутрішнього інтересу підлітка» [3, с. 52]. З. Зеленська зазначає, що під час навчання іноземної мови «велике значення має навчання в колективі і через колектив, що забезпечує активну мовленнєву взаємодію всіх суб'єктів освітнього процесу, тобто

інтерактивність» [2, с. 46 ], що є прикметною ознакою інноваційних методів навчання.

Як свідчать спостереження за освітнім процесом, оптимальне поєднання традиційних (наприклад, аудіолінгвального, аудіовізуального, прямого тощо) й інноваційних (ігрових, кейс-методу, методу проєктів тощо) методів і прийомів дає змогу навчання зробити не тільки ефективним, а й цікавим для учнів.

Особливу роль відіграють ігрові методи навчання, до яких уналежнюємо методи навчання англійської мови, що передбачають використання ігор для активізації пізнавальної діяльності, розвитку комунікативних умінь, формування предметної й ключових компетентностей учнів. Ігрові методи спрямовані на створення розвивального освітнього середовища. Це дидактичний інструмент, що сприяє підвищенню мотивації, формуванню позитивного ставлення до навчання англійської мови.

Дослідники проблеми (В. Буренко, О. Пасічник, Т. Полонська, М. Яковчук та ін.) стверджують про особливе значення ігрових методів навчання в початковій і базовій школі, оскільки вони забезпечують активну участь учнів в освітньому процесі, сприяють зниженню в них психологічних бар'єрів, страху помилитися, підвищенню впевненості у власних силах, формуванню вмінь працювати в команді.

Останнім часом спостерігаємо збільшення в освітньому процесі питомої ваги цифрових ігор – інтерактивних вправ і вікторин, які учні виконують із використанням онлайн-платформ Kahoot!, Wordwall, Quizlet Live, LearningApps тощо. Ці платформи розширюють можливості вчителів для створення різноманітних завдань, як-от: зіставлення понять, заповнення пропусків, вибору правильної відповіді тощо. Інтерактивність і змагальний характер завдань сприяють кращому засвоєнню навчального матеріалу, підвищенню активності учнів. Важливо й те, що використання онлайн-платформ сприяє формуванню в них інформаційно-комунікаційної ключової компетентності.

Комунікативні ігри – інтерактивні методи навчання, спрямовані на вдосконалення комунікативних умінь учнів шляхом моделювання в освітньому процесі ситуацій, максимально

наближених до життєвих (наприклад «У магазині», «У кав'ярні», «В аптеці», «У поліклініці», «У книгарні», «На вокзалі» тощо), коли використання англійської мови стає необхідним для досягнення ігрової мети.

Цінність комунікативних ігор полягає в тому, що вони створюють атмосферу невимушеного спілкування, активізують учнів, розвивають уміння працювати разом, поважати інших, сприяють удосконаленню комунікативних умінь. Так, наприклад, гра «Find someone who...» розвиває в учнів уміння ставити запитання, стисло відповідати на запитання, доцільно використовуючи вербальні й невербальні засоби. Учні пропонують перелік фактів і дій (наприклад: has a dog, can play the guitar, has been to another country), і вони повинні знайти з-поміж однокласників тих, кого це стосується, ставлячи запитання: «Do you have a dog?»

Оскільки в 7–9 класах відбувається активне збагачення словникового запасу учнів, особливу роль в освітнього процесу відіграє застосування ігор, спрямованих на запам'ятовування лексики англійської мови (асоціативні ланцюжки, флеш-картки, memory games тощо).

Важко переоцінити значення мовних ігор (кросвордів, анаграм, головоломок для

пошуку слів «Word Search» тощо), що сприяють розвиткові лексичних умінь, підвищенню мотивації до навчання англійської мови.

На підставі опрацювання методичної літератури, спостережень за освітнім процесом, бесід з учителями англійської мови доходимо висновку, що ігрові методи виконують мотиваційну функцію, оскільки роблять навчання цікавішим, що підвищує інтерес учнів. У процесі гри учні швидше й міцніше засвоюють нову лексику, граматичні конструкції, оскільки їх застосовують у діяльності, а не тільки в теорії. Значна частина ігор спрямована на розвиток діалогічного мовлення учнів, оскільки говоріння відбувається в умовах, наближених до життєвих. Залучення учнів у процесі ігор до роботи в парах і групах сприяє розвиткові вмінь працювати в команді, формує відповідальність за спільний результат.

Важливе місце в процесі навчання англійської мови у 7–9 класах належить методу проєктів, що передбачає організацію навчальної діяльності учнів у такий спосіб, що вони самостійно індивідуально або в групах досліджують певну тему, використовують англійську мову як засіб пізнання або спілкування і створюють кінцевий продукт (карту пам'яті, мультимедійну презентацію, буклет,

Таблиця 1

## Тематика проєктів

| Назва компетентності                                           | 7 клас                              | 8 клас                          | 9 клас                                    |
|----------------------------------------------------------------|-------------------------------------|---------------------------------|-------------------------------------------|
| Вільне володіння державною мовою                               | My Favorite Ukrainian Story         | Describe Your Hometown          | Interview project                         |
| Іншомовна комунікативна компетентність                         | Introducing Myself                  | My Daily Routine                | Create a European City Travel Guide       |
| Математична компетентність                                     | Math in My Day                      | My Budget for a Class Trip      | Fun with Statistics                       |
| Компетентності в галузі природничих наук, техніки й технологій | The Science Behind Cooking          | Amazing Animals and Adaptations | Tech That Changed the World               |
| Формування інноваційності                                      | Creative Problem Solvers            | Invent It Yourself!             | Future Innovators Challenge               |
| Екологічна компетентність                                      | My Green Day                        | Eco-Hero Poster                 | A Greener School                          |
| Інформаційно-комунікаційна компетентність                      | My Digital Day                      | Online Safety Rules             | My Favorite App – Review & Recommendation |
| Навчання впродовж життя                                        | How I Learn Best                    | My Learning Goals               | My Study Hacks                            |
| Громадянські та соціальні компетентності                       | Student Rights and Responsibilities | Helping Hands                   | Be a Responsible Citizen                  |
| Культурна компетентність                                       | Our Cultural Calendar               | Festivals Around the World      | Clothes and Identity                      |
| Підприємливість і фінансова грамотність                        | My Dream Small Business             | Smart Spending Plan             | My Business Idea                          |

сценарій, відео, постер, колаж тощо). Цінність означеного методу полягає насамперед у тому, що цей метод розвиває в учнів уміння працювати разом, готовність до взаємодопомоги, формує почуття відповідальності за кінцевий результат.

Тематика проєктів зумовлена змістом навчання, зокрема тематикою ситуативного спілкування, визначеною чинними модельними програмами. Наведемо тематику проєктів, спрямованих на формування ключових компетентностей учнів у 7–9 класів у процесі навчання англійської мови.

Схарактеризуємо як приклад кілька проєктів.

*7 клас*

Назва проєкту: My Digital Day.

Опис: здійсніть спостереження впродовж двох-трьох днів, скільки часу ви використовуєте гаджети (для цього ведіть записи, де фіксуйте, скільки часу ви використали і з якою метою (навчання, розмови, розваги тощо)). Напишіть або розкажіть англійською мовою про те, як ви використовуєте цифрові технології впродовж дня (телефон, інтернет, програми). Укажіть переваги й недоліки вашого часу, проведеного перед екраном.

*8 клас*

Назва проєкту: Online Safety Rules

Опис: створіть цифровий плакат або коротку презентацію англійською мовою, що пояснює, як поводитися безпечно в Інтернеті. Намагайтеся сформулювати положення чітко, ілюструйте їх прикладами.

*9 клас*

Назва проєкту: Fun with Statistics

Опис: опитайте учнів та учениць вашого класу про улюблений вид спорту (хобі, улюблену книжку тощо). Узагальніть результати й підготуйте текст англійською мовою, ілюструючи його графіками або діаграмами.

Як бачимо, усі проєкти спрямовують учнів на колективну співпрацю, потребують збирання й аналізу інформації, використання цифрових засобів для презентації результатів, що сприяє формуванню кількох ключових компетентностей паралельно – іншомовної комунікативної, інформаційно-комунікацій-

ної, навчання впродовж життя, громадянської й соціальної.

Під час уроку особливу роль відіграє залучення учнів до самооцінювання та взаємооцінювання результатів проєктної діяльності.

**Висновки.** Формування ключових компетентностей учнів 7–9 класів на уроках англійської мови – актуальна методична проблема, зумовлена соціальними викликами, вимогами оновленого Державного стандарту базової середньої освіти, змістом чинних модельних програм. Сформованість ключових компетентностей забезпечує успішну самореалізацію особистості в сучасному світі. Уроки англійської мови мають значний потенціал для всебічного розвитку учнів, формування в них усіх визначеним державним стандартом базової середньої освіти компетентностей. Для цього вчитель має обрати відповідний інструментарій, зокрема ефективні методи навчання з урахуванням психологічних особливостей учнів, теми, мети уроку й інших не менш важливих чинників. В умовах реалізації компетентнісного підходу доцільно поєднувати традиційні, перевірені часом, й інноваційні методи, що є не просто даніною моді, а зумовлені необхідністю відповідати потребам учнів, соціальним вимогам. Практика підтверджує ефективність інноваційних методів у формуванні ключових компетентностей учнів, адже в процесі застосування їх учнів залучають до інтерактивної діяльності, комунікації, що підвищує інтерес до навчання англійської мови. Особливу роль відіграють ігрові методи навчання, що мають мотиваційну функцію, адже в процесі гри учні швидше й міцніше опановують нову лексику, граматичні конструкції, оскільки їх застосовують у діяльності, а не тільки в теорії; метод проєктів, що розвиває в учнів уміння працювати разом, готовність до взаємодопомоги, формує почуття відповідальності за спільний результат.

Особливої актуальності набуває практика застосування цифрових технологій задля формування ключових компетентностей учнів. У наступних публікаціях це питання стане предметом нашого дослідження.

#### Список використаних джерел

1. Державний стандарт базової середньої освіти : Постанова КМУ від 30.09.2020 № 898. <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita-nova-ukrainska-shkola-2/derzhavniy-standart-bazovoi-serednoi-osviti>.
2. Зеленська З. П. Психологічні особливості розвитку комунікативних умінь учнів основної школи у процесі засвоєння іншомовної лексики : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія». Київ, 2021. 208.
3. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія : курс лекцій : навчальний посібник. 2-ге вид. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 128 с.
4. Рудоман О. А., Харжевська О. М., Шикиринська О. Б. Інноваційні методи навчання англійської мови в цифрову епоху. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 10(16). С. 225–243.

#### References

1. Kabinet Ministriv Ukrainy. (2020). Derzhavnyi standart bazovoi serednoi osvity [State Standard of Basic Secondary Education]. Postanova KМУ vid 30.09.2020 r., № 898. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrainska-shkola-2/derzhavniy-standart-bazovoi-serednoi-osviti> [in Ukrainian].
2. Zelenska, Z. P. (2021). Psykholohichni osoblyvosti rozvytku komunikatyvnykh umiv uchniv osnovnoi shkoly u protsesi zasvoiennia inshomovnoi leksyky [Psychological Features of Developing Communicative Skills of Secondary School Pupils in the Process of Acquiring Foreign Vocabulary] (Candidate's thesis, 19.00.07 – Pedagogical and Age Psychology). Kyiv [in Ukrainian].
3. Kutysenko, V. P. (2010). Vikova ta pedahohichna psykholohiia (kurs lektsii) [Developmental and Educational Psychology (Lecture Course)] (2nd ed.). Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury [in Ukrainian].
4. Rudoman, O. A., Kharzhevskaya, O. M., & Shykyrinska, O. B. (2023). Innovatsiini metody navchannia anhliiskoi movy v tsyfrovu epokhu [Innovative Methods of Teaching English in the Digital Age]. *Visnyk nauky ta osvity – Bulletin of Science and Education*, 10(16), 225–243 [in Ukrainian].